

RECENZE: *LIBUŠE* UZAVÍRÁ CYKLUS VŠECH SMETANOVÝCH OPER V OSTRAVĚ

Pedro J. Lapeña Rey
26. března 2024

Recenze *Libuše*, která uzavírá cyklus všech Smetanových oper v ostravské opeře (Česká republika).

Třešnička na dortu

Autor: Pedro J. Lapeña Rey

Ostrava. 10-III-2024. Divadlo Jiřího Myrona. *Libuše* (Bedřich Smetana/ Josef Wenzig - Ervín Špindler). Mária Porubčinová (*Libuše*), Svatopluk Sem (Přemysl ze Stadic), Martin Bárta (Chrudoš), Richard Samek (Štáhlav), Pavel Švingr (Lutobor), Jiří Hájek (Radovan), Petra Alvarez Šimková (Krasava), Monika Jägerová (Radmila). Janáčkova filharmonie Ostrava. Pražský filharmonický sbor. Dirigent: Robert Jindra.

Po osmi dnech, během kterých se nám opery, které Bedřich Smetana za svou kariéru složil, vryly do živé paměti, přicházíme devátý a poslední den, abychom navštívili představení *Libuše*, čtvrté z jeho oper, jediné, která nebyla uvedena v chronologickém pořadí, a jediné, kterou neuvedlo Národní divadlo moravskoslezské samo. Pro Čechy je *Libuše*, na jejímž provedení se podílela Janáčkova filharmonie Ostrava i Pražský filharmonický sbor mnohem víc než opera.

Bedřich Smetana koncipoval *Libuši* jako slavnostní, téměř liturgickou slavnost. Jakýsi *Parsifal*, který vznikl více než deset let před tímto dílem. Velkolepé dílo vycházející z počátků českého národa, impozantní a fascinující, které bude důstojně reprezentovat ideál nového českého státu. Námětem libreta – stejně jako u *Dalibora* napsaného Josefem Wenzigem a později přeloženého do češtiny Ervínem Špindlerem – je legenda o královně Libuši, o níž se zmiňuje již *Chronica Boemorum*, středověká kronika sepsaná historikem Kosmasem Pražským v letech 1119 až 1125, která se zabývá dějinami Čech a v níž již *Libuše* prorokovala založení Prahy. Začal ji komponovat v roce 1871 pro výjimečnou příležitost: korunovací arcivévody Františka Josefa I. českým králem. V únoru 1867 podepsal arcivévoda Rakousko-uherské vyrovnání, významnou ústavní reformu, na jejímž základě získali Maďaři vysokou míru

autonomie a Uhry byly v rámci habsburské říše postaveny na stejnou úroveň jako Rakousko. V důsledku toho se nechal korunovat uherským králem. Očekávalo se, že bude toto vyrovnání vztaženo i na Čechy a že bude korunován v Praze – jako několik jeho předchůdců – ale zdá se, že František Josef si to rozmyslel, a jestliže pro správu říše byla dvojí monarchie dostatečným problémem, přidání třetí proměnné do rovnice se zdálo příliš komplikované, takže ke korunovaci nikdy nedošlo a Smetana si operu schoval – přibližně na deset let – na jinou zvláštní příležitost: na slavnostní otevření Národního divadla 11. června 1881. O několik měsíců později divadlo vyhořelo a toto dílo bylo vybráno i pro jeho znovuotevření o několik let později.

Smetana dal jasně najevo, že *Libuše* nemůže být repertoárovou operou. Byla to opera pro oslavy a výjimečné příležitosti, a to, co jsme v těchto dnech zažili v Ostravě, přesně takové byla. Podle mých zjištění byl kompletní cyklus oper představen pouze třikrát za posledních sto let. Jednou v Praze a dvakrát tady v Ostravě. Představení bylo přesunuto do Divadla Jiřího Myrona – orchestr potřebný pro tuto operu by se do malého, ale útulného orchestřiště Divadla Antonína Dvořáka nevešel – a to bylo představení provedeno v koncertní verzi s malou inscenací, několika velmi symbolickými projekcemi s národními barvami a kontrasty světlo vs. tma, den vs. noc a minimálním pohybem herců, přičemž Libuše vždy zpívala z malého pódia, zatímco ostatní postavy vstupovaly na jeviště a odcházely z něj. Bez inscenace, která by mohla vyvolat kontroverzi a změnit slavnostní tón, byla tedy středobodem všeho Smetanova hudba.

Na pódiu vystoupil **Robert Jindra**, současný dirigent Opery Národního divadla Praha. Před deseti lety, kdy byl ještě dirigentem v tomto divadle, připravil tento cyklus společně s **Jiřím Nekvasilem**. Jeho dirigování působilo efektivně a brilantně, s absolutní kontrolou nad orchestrem a sborem, což mu umožnilo vytvořit základní zvukové magma díla a udržet konstantní a bezpečný dramatický puls. S dokonale propracovanými orchestrálními pasážemi a vynikajícím výběrem pěvců se pan Jindra neomezil pouze na efektnější stránku díla, ale snažil se o tu emocionálnější a lyričtější, aby udělal dojem na posluchače. Po osmi představeních v řadě v orchestřišti Divadla Antonína Dvořáka nastal pro orchestr a sbor čas zaslouženého odpočinku, a tak předali slovo Janáčkově filharmonii Ostrava a Pražskému filharmonickému sboru. Díky tomu, že měli mnohem více času na detailní přípravu díla, předvedli oba soubory vynikající výkon. Orchestr nám zprostředkoval důkladně připravený zvukový zážitek a široký dynamický rozsah, přičemž vynikly hedvábné smyčce, dechové nástroje, které si užívaly četné instrumentální dialogy, jež dílo naplňují, a harmonické žesťové nástroje s krásným a kontrolovaným zvukem.

Ve velmi kompaktním obsazení vybraném speciálně pro tuto příležitost vynikla imponantní Libuše v podání slovenské sopranistky **Márie Porubčinové** a úžasný Přemysl v podání barytonisty **Svatopluka Sema**. Ona, dramatická žena, s objemným a krásně zabarveným hlasem, velmi dobrým přednesem, předvedla dokonalý výkon ve všech polohách a dojemnou interpretaci kněžny, která, aniž by ztratila důstojnost svého postavení, vyzněla zároveň jako žena plná citů. Semův důrazný hlas s přitažlivým zabarvením a více než dostatečnou hlasitostí dával najevo, že je kněžniným vyvoleným společníkem. Basistovi **Martinu Bártovi** chvíli trvalo, než se ve složité roli Chrudoše, vzpurného a rozhněvaného bratra, který se vzepře kněžně, rozehrál, ale byla to jeho třetí hlavní role ve třech dnech po sobě a na hlase to bylo znát. Přesto se v průběhu představení stále zlepšoval, až zakončil svůj výkon na dobré úrovni. Ať už to byl **Richard Samek** jako mladší bratr Šťáhlav, **Pavel Švingr** jako strýc Lutobor, nebo **Jiří Hájek** jako Radovan, všichni podali skvělý výkon. Také **Petra Alvarez Šimková** jako Krasava a **Monika Jägerová** jako Radmila, sestra Chrudoše a Šťáhlava, předvedly vysokou kvalitu. I krásný sbor ženců, ve kterém zpívali **Karolína Levková**, **Klára Hlúšková**, **Barbora Garzinová** a **Martin Javorský** z foyer, zněl nádherně a téměř étericky s krásným zabarvením.

Takové zakončení vzrušující cesty bylo zkrátka třešničkou na dortu. Nechybělo zde objevování – protože byť jste dílo slyšeli na nahrávce, nevíte, o čem je, dokud ho nevidíte naživo – pochopení fascinujícího hudebního díla, které bez ohledu na to, jak rozdílné jsou jeho opery, vždy pohladí na duši, a samozřejmě uznání herkulovské práce, která přinesla výjimečný výsledek. Faktem je, že už tak téměř nemožné dobrodružství s osmi různými výkony v devíti po sobě jdoucích dnech nelze hodnotit jinak, a že ten nejslabší – nebo spíše nejméně úspěšný – si udržel více než pozoruhodnou úroveň. To vše je výsledkem mnohaleté práce, kdy inscenace spatřily světlo světa v různých ročních obdobích a nyní byly obnoveny, abychom je mohli uvést všechny najednou. Vábnička byla úspěšná. Celý cyklus navštívil značný počet diváků. Další, ještě větší úspěch je počet, který se zúčastnil vícero oper. Mnohé tváře nám byly po posledních dnech již povědomé. Vše mělo jednoho společného jmenovatele: společné nadšení. Jak je příjemné vyjít z divadla a vidět rozzářené tváře, jako je ta vaše, což je jasné znamení, že jsme si to všichni užili! Všichni, kdo to nestihli, mají další příležitost ve druhém cyklu, který se uskuteční letos v květnu.

Na závěr jedna myšlenka, která ostře kontrastuje s touto euforickou atmosférou. Čím více se díváme na to, jak se o svůj hudební odkaz starají v jiných zemích, tím více si uvědomuje, jak to neděláme tady u nás. Jen malý příklad: v roce 2021 měl výročí narození nebo smrti **Emilio Arrieta**, v roce 2022 **Joaquín Gaztambide** nebo **Felipe Pedrell**, v roce 2023 **Francisco Barbieri**, **Tomás Bretón** nebo **José Serrano** a v roce

2024 **Andrés Gaos**. Nežádáme o takové úsilí, o které jsem vám v těchto dnech vyprávěl. Chtěl bych mít možnost recenzovat něco mnohem jednoduššího: nějaký druh pocty lidem, kteří vytvořili naše hudební dědictví, a jejich skladby. Bohužel se obávám, že tato absence bude i nadále být do očí. Příští rok si připomeneme výročí **Manuela Garcíi** a v roce 2026 výročí **Manuela de Fally**. Doufám, že se mýlím.

Jedná se o překlad původní recenze ve španělštině na odkaze https://www.codalario.com/libuse/criticas/critica-libuse-cierra-el-ciclo-de-todas-las-operas-de-nbspsmetana-en-ostrava_13168_5_42061_0_1_in.html

Překlad zpracovala agentura Slůně – svět jazyků, s.r.o., korektura Juraj Bajús